

VÍSUNDAVØKA

TOVU TIL

KØK

Tað, sum er serliga áhugavert fyri meg, er, hvussu eins fólk bera seg at. Tann fólksliga mentanin er so sterk. Man innrættaði seg eftir tí, ein hevði brúk fyri, og tað skuldi vera líka, sum grannin hevði.

í innrættingini.

Hyggur man nærri at tekningunum er onki vesi at finna á miðhæddini ella loftinum. Men í lítlum skoti í kjallaranum stendur ein bukka.

–Vesið, sum vit kenna tað í dag, verður ikki partur av innrættingini fyrr enn fyrst í 1960 árunum, kanska fyrr hjá onkrum og seinni hjá øðrum. Skuldi man vaska sær, mátti man hava eitt fat inni á kamarinum ella vaska sær í køkinum.

Soleiðis var vanligi føroyski bústaðurin fyrst í 20. øld, og soleiðis vóru flest hús í Føroyum innrættað, alt eftir status og førimumi.

– Fert tú út í smábygdirnar í dag, síggjast nógv av hesum húsum enn. H. C. W. Tórgarð bygdi nøkur øðrvísi hús her í Havnini í 1930 árunum, men annars var tað hesin stíllurin, sum var ráðandi.

Fólk elta, sum fyri er slóða

Jóan Pauli greiðir frá, hvussu alt frá gardinum fyri vindeyguni til súltutoy ella gele aftur við tí stokta sunnudagskjøtinum hongur saman, tá man hyggur eftir innrættingini av húsum frá hesum tíðarskeiðinum.

– Tað, sum er serliga áhugavert fyri meg, er, hvussu eins fólk bera seg at. Tann fólksliga mentanin er so sterk. Man innrættaði seg eftir tí, ein hevði brúk fyri, og tað skuldi vera líka, sum grannin hevði. Gamaní var tað stættarmunur, men tað sæst eisini týðiliga, hvussu trendurin hjá

fina fólkinum seyrar niður gjøgnum samfelagsløgini. Tú sært, hvussu borðið er dekkjað, at gardinur, sósaskál og reyðkál hoyra saman. Tað er ikki av tilvild.

Føroyar vóru í broytingartíð hetta tíðarskeiðið, serliga í 1920-30 árunum. Gamla bygdarmentanin víkir spakuliga fyri tí borgarligu mentanini, sum kom inn í landið og vísti seg greiðast í teimum stóru bygdunum, serliga í Havn og á Tvøroyri, har nógv handilslív var. Og tað merkti, at fólk fóru at seta sær onnur krøv til heimið eisini.

– Eitt nú fóru gentur til tær stóru bygdirnar sum fiskagentur, har tær sóu so nógv, sum tær ikki vóru vanar við heimanífrá. Eitt var, at tær arbeiddu í fiski og komu saman við øðrum fiskagentum og fiskimonnum, men tær hugsaðu eisini um framtíðina og spardu upp til eina kommodu, seymimaskinu og útstýr til at klára eitt familjulív. Tað var ein dreymur um tað góða lívið, sum mann vildi hava sum karm um tilveruna, sum myndaði samfelagið um hesa tíðina.

Pengar skuldu til, og møblar vóru dýrir at skaffa. Fina stovan skuldi hava sofú, kanska plysssofú, stólar og borð og spísistovan spísiborð við finum stólum – í øllum førum pinnastólum.

– Idealið hjá øllum, eisini tí arbeiðandi fólkinum, var í »stovuni sofú, í køki komfýr«. Tá hevði tú alt tað, sum tú kundi ynskja tær.

Lívið er ein pallur

Nógv er broytt hesi 100 árini – og tó. Børn og vaksin vóru saman á ein annan hátt. Tey búðu tættari saman og svóvu ofta fleiri í sama kamari og í somu song. Í dag tíma børnini ikki at sita so nógv saman við teimum vaksnu, men brúka mest tíð í egnum kamari, serliga tá tey gerast eitt sindur eldri. Hóast nógv barnafamiljur í dag búgva í húsum av hesum gamla slagnum, verða tey brúkt nógv øðrvísi enn fyrr. Tað eru neyvan nógv stovur, ið standa til pynt í dag. Blaðar tú í einum nýmótans blaði um hús og innrætting, kanst tú síðu upp og síðu niður lesa og síggja myndir av, hvussu eitt nýmótans heim skal síggja út. Og hvat er mest umráðandi enn samrøðukøkurin, sum eisini í Føroyum er vorðið til eitt hugtak hjá mongum?

– Nú eru køkur og stova saman, og køkurin er finur nú og er einki at goyma burtur. Køkurin er umboðandi fyri tín lívsstíl. Hús í heila tikið eru dreymar um familjulív, sum fyri nógv er fyrst og fremst í høvdinum. Vit droyma um finar køkar, at gera góðan og sunnan mat har, men tey flestu arbeiða allan dagin, so lóturnar eru ikki so nógv, tá man stendur og hugnar sær í samrøðukøkinum.

Taka vit fatur aftur í kynsleiklutirnar, hevur maðurin í summunum førum eisini fingið eitt pláss í køkinum, tí nú sleppur maðurin eisini er at vísa, hvat

hann dugir, meðan gestirnir hugna sær runt um køksoynna, sum ofta stendur har, ið skilaveggurin inn til stovuna fyrr var.

– At ganga upp í heimið og innrætting er trúgv hjá summunum, líka sum onnur hava aðrar sannføringar og ganga upp í ítrótt, kost ella okkurt triðja. Innrættingin hjá fólki fyllir sera nógv í dag. Beint nú síggja vit, hvussu alt, ið fyrr hekk saman, uppløyst aftur við at man setur blandað gamalt stell á borðið; ymiskar tallerkar og koppar, sum man eitt nú sær á matstovuni Barbaru. Tað er alt samalt eitt slag av nýggjari pallsetan. Lívið er ein pallur og senan ella tað 'kulturella programmið' skiftir eitt sindur, men menniskja broytist ikki – hon leitar altíð eftir onkrum.

VÍSUNDAVØKAN 2016

Greinin er skrivað í sambandi við ársins **Vísindavøku**, sum verður í Perluni og Reinsarínum í Tórsgøtu í Tórshavn. Vísindavøkan verður **fríggjadagin 30. september** frá kl. 8.00 á morgni til á leið kl. 22.30 á kvøldi.

Ymsar framsýningar og **samvirkin tiltøk** vera í Perluni og á Torginum.

Hesi verða skipað kring frumevnini **eld, luft, vatn og jørð**. Her verður alt møguligt **frá fiski til dronur** at síggja, hoyra um, smakka og nerta við.

Framløgur, sum serliga eru ætlaðar miðnámsskúlanæmingum, verða í Reinsarínum fyrrapartin.

Lærarar og næmingar úr Hoydølum fara at hava ymiskt á skránni **til børn** í einum telti á p-økinum yvirav Reinsarínum.

Stoðgur verður millum kl. 15.00 og 17.30, tá **Arkitekturdagarnir**, sum Arkitektafelag Føroya skipar fyri, verða settir.

Frá kl. 17.30 til 19.30 verða tiltøk um og við íblástri frá **Pokemon GO**. Stuttar framløgur, tiltøk og undirhald.

Frá kl. 20.00 verður hugnakvøld við framløgum og undirhaldi. Vísindavøkan verður eisini á ferð kring alt landið við fyrilestrum í døgnum **19.-29. september**. Fleiri enn **50 fyrilestrar** eru á skránni.

Tað eru granskingarstovnarnir og Granskingarráðið, sum skipa fyri. Øll tiltøkini eru **ókeypis**. Sí skrána og les meira á gransking.fo og á **Facebook-síðuni hjá Granskingarráðnum**.

Um verkætlanina:

Eftir ætlan skal tilfarið um føroyska húsið samlast í bókaútgávu. Jóan Pauli Joensen hevur starvast fyrst á Føroya Fornminnis-savni í meira enn fimtan ár og síðani á Sögu- og Samfelags-deildini á Fróðskaparsetri Føroya í eini 30 ár. Tá hann fór frá fyrr í ár, hevði hann í samanlagt fimtan ár røkt starvið sum rektari á Fróðskaparsetri Føroya.